

УДК 355.257.7:355.674](430+94)“1945/1951”

ПЕРГА ТЕТЯНА

кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»

PERHA TETIANA

a Ph.D. in History, a senior research fellow at the State Establishment *Institute of the World History of the NAS of Ukraine*

Бібліографічний опис:

Перга, Т. (2022) «Велика мандрівка» «Пласту»: з Німеччини до Австралії. *Народна творчість та етнологія*, 3 (395), 86–94.

Perha, T. (2022) *Great Journey of Plast: from Germany to Australia. Folk Art and Ethnology*, 3 (395), 86–94.

«ВЕЛИКА МАНДРІВКА» «ПЛАСТУ»: З НІМЕЧЧИНИ ДО АВСТРАЛІЇ

Анотація / Abstract

У статті розглянуто малодосліджені сторінки з історії «Пласту» – відродження організації в таборах для військовополонених – Ді-Пі – у Німеччині після Другої світової війни і початок діяльності організації в Австралії. Зроблено висновок, що створення перших пластових гуртків у цей період мало стихійний характер і відбувалося в рамках активного суспільно-політичного, культурного, релігійного та господарського життя українців у таборах Ді-Пі. Для спрямування цього процесу в організоване русло було відроджено Союз українських пластунів-емігрантів (СУПЕ) на чолі з командантом Атанасом Фіголем. Упродовж 1945–1948 років він провів низку зібрань, які мали важливе значення для подальшого розвитку «Пласту», адже на них були сформовані організаційні та ідеологічні засади його діяльності, що їх проаналізовано в запропонованому дослідженні.

Доведено, що віховим для «Пласту» став Конгрес в Ашшафенбурзі 1948 року, який відбувся в рамках святкування 35-ліття створення організації. З огляду на початок переїзду багатьох українців до місць нового осідку, Конгрес пройшов під гаслом «В далеку мандрівку до великої мети». З'ясовано, що на ньому були окреслені головні загрози, які в розумінні тогочасних керівників і лідерів «Пласту» чекали українців на чужині, моральні, духовні й ідеологічні надбання, які вони мали взяти із собою в мандрівку, вимоги до фізичного розвитку та національно-патріотичного виховання, ідеалу молодого українця, збереження національного й культурного простору тощо.

Названі вище напрями було покладено в основу розбудови діяльності «Пласту» і в Австралії, куди перша хвиля українських емігрантів прибула в 1948–1951 роках. Виявлено головні шляхи їх упровадження, а також виклики, з якими українці зіштовхнулися на теренах нового континенту. У дослідженні введено в науковий обіг прізвища перших пластунів в Австралії, дані щодо їхньої чисельності, локації гуртків, мистецьких колективів, у яких вони брали участь.

Ключові слова: «Пласт», Ді-Пі табори, Німеччина, Австралія, СУПЕ, Атанас Фіголь.

Insufficiently known pages from the history of *Plast* are considered in the article. They concern to the revival of the organization in the camps for prisoners of war – DPs – in Germany after World War II and the beginning of the organization activities in Australia. It is concluded that the formation of the first *Plast* circles during this period has been spontaneous and taken place within the framework of active social, political, cultural, religious and economic life of Ukrainians in the DP camps. The Union of Ukrainian *Plast* Emigrants (UUPE) led by commandant Atanas Figol has been revived to direct this process to organized course. During 1945–1948 he has conducted a number of meetings important for the further development of *Plast*. Organizational and ideological principles of its activities analyzed in the submitted research are formed at them.

It is proved that the Congress in Aschaffenburg of 1948 has become the milestone event for *Plast*. It has taken place as a part of celebration of the 35th anniversary of the organization creation. Taking into account the beginning of the relocation of many Ukrainians to the places of the new settlement, the Congress has been held under the slogan *On a Long Journey to a Great Goal*. It is found out that the main threats awaiting Ukrainians abroad in the understanding of the *Plast* leaders of this period are described. Attention is also paid to moral, spiritual and ideological heritage that *Plast* members should take in this journey; the requirements for physical development and national-patriotic education; the ideal of a young Ukrainian; ways of preservation of national and cultural space, etc.

These guidelines have formed the basis for the development of *Plast* activities in Australia, where the first wave of Ukrainian emigrants arrive in 1948–1951. The main ways of their implementation, as well as the challenges faced by Ukrainians on the new continent territory are revealed. The names of the first *Plast* members in Australia, data on their number, location of circles, artistic groups in which they participate, are introduced into scientific circulation in the research.

Keywords: *Plast*, DP camps, Germany, Australia, UUPE, Atanas Figol.

Своєрідність історичного етапу, який переживає сьогодні Україна, актуалізує розвиток національно-патріотичної складової виховання молоді. Корисним у цьому контексті є вивчення діяльності молодіжних організацій. У запропонованій статті ми розглянули діяльність «Пласту» – однієї з найбільш численних організацій української молоді. Хоча «Пласт» було створено ще на початку ХХ ст., етап його активної діяльності розпочався з відродження перших осередків у Німеччині й Австрії після Другої світової війни та подальшого переїзду багатьох українців до місць нового вимушеного осідку, зокрема до Австралії.

У своїй розвідці ми ставимо за мету дослідити засади й напрями діяльності «Пласту» на еміграції, які були прийняті під час низки заходів, що відбулися в Німеччині в другій половині 1940-х років, і перші кроки з їх реалізації в Австралії. Обидва аспекти – відродження «Пласту» в Німеччині і початок його діяльності на теренах Австралії у вітчизняній і закордонній історіографії – не досліджені, що вимагає заповнення існуючої наукової прогалини.

Українська історіографія з пластової проблематики представлена роботами, де розглянуто міжвоєнний період діяльності організації в Галичині й на Закарпатті,

пластову пресу, окремі аспекти виховної методики (І. Федоришин, О. Гуменюк, В. Окаринський, Р. Ліончук, М. Чепіль, Ю. Витвицький, А. Буда, Г. Власюк, В. Кіндрат, В. Жулковський та ін.). Західні дослідники діяльності «Пласту» належать переважно до української діаспори або мають особистий досвід участі в організації. Найбільша кількість праць або інформаційних матеріалів присвячена діяльності «Пласту» в США й Канаді – країнах з найбільшою чисельністю української діаспори. Факт відродження «Пласту» в Німеччині є загальновідомим і згаданий у численних розвідках із життя української діаспори після Другої світової війни, однак наразі відсутні ґрунтовні дослідження цього аспекту.

Щодо Австралії, то історія цієї країни, як і життя української діаспори в ній, досліджені фрагментарно. Найбільш розробленою темою є українське шкільництво, українські студії, українське культурне життя в Австралії в другій половині ХХ ст. (В. Павленко, Т. Сліпецька, І. Бронницький, П. Гай-Нижник). Окремі факти можна віднайти в низці видань енциклопедичного характеру. З огляду на вищесказане, джерельною базою нашого дослідження є пластова преса, спогади учасників організації та видання довідкового характеру.

Після закінчення Другої світової війни в таборах для військовополонених у Німеччині й Австрії (Ді-Пі, назва походить від англ. *displaced persons* – переміщені особи) перебувало майже 200 тис. українців, які з різних причин вирішили не повертатися на Батьківщину. Впродовж кількох років існування цих таборів у них жваво розвивалося суспільно-політичне, культурне, релігійне та господарське життя українців, у рамках якого вже в 1945 році розпочалося стихійне відродження гуртків «Пласту»¹. Протягом кількох років вони були створені в низці таборів американської, британської та французької зон окупації Західної Німеччини. Найбільші осередки розміщувалися на території Баварії (американська зона), у таборах Ді-Пі поблизу Мюнхена (Карлсфельд і Варнер-Касерне), в Аугсбурзі (Соме-Касерне), Міттенвальді (Єгер-Касерне), Регенсбурзі (Ганггофер-Зюдлінг), Берхтесгадені (Орлик), Байройті та Ашаффенбурзі. На території британської зони окупації вони з'явилися в таборах Ді-Пі в Ганновері й Гайденау, у французькій зоні – в Інсбруку й Зальцбурзі (Австрія).

Розуміючи небезпеки, які постали перед українцями на чужині («морального розкладу, коли існує велике скупчення людей, які не мають чим зайнятись і не працюють» [16, с. 16]), і прагнучи спрямувати спонтанний рух створення цих гуртків в організоване русло, пластова старшина, яка перебувала в таборах Ді-Пі, ініціювала проведення 6–7 квітня 1945 року в Карлсфельді першої зустрічі (в інформаційних повідомленнях діаспорної преси її окреслили як конференцію, або з'їзд), що об'єднала чотири крайові пластові організації з усіх зон окупації Західної Німеччини та з Австрії – 4800 осіб.

На ній обрали тимчасову команду, яка займалася організаційними питаннями й наповненням пластового руху ідеологічним змістом. До її складу ввійшли представники відродженого Союзу українських пластунів-емігрантів (далі – СУПЕ) на чолі з командантом Атанасом Фіголем [13, с. 5]. СУПЕ започаткував кооператив «Пласт», видав-

ництво «Молоде життя», відновив журнали «На сліді», «Молоде життя», «Пластовий шлях», почав підготовку до проведення першої юнацької проби [6], організував пластовий виховний семінар та курс для зв'язкових і наглядців американської зони [9]. У листопаді цього ж року було започатковано часопис пластового коша в Карлсфельді «СКОВ».

Через рік, 27–28 квітня 1946 року, у Карлсфельді відбулася нова зустріч пластунів під назвою «Другий загальний звичайний з'їзд СУПЕ». Головну доповідь – «Пройдешній етап» – виголосив командант СУПЕ. Він охарактеризував зовнішні умови життя українців на чужині (втрата Батьківщини) і внутрішні («непроглядне завтра... примусове безділля... загроза, що її несе з собою наша дальша ситуація»), а також окреслив головні завдання «Пласту» на той час. Зокрема, було вказано на необхідність «побороти всі моменти безвладності», створити розгалужену територіальну мережу, приділити увагу якості діяльності та вихованню членів організації, зокрема сім'єю, школою та церквою, розгорнути пропагандистську роботу. На з'їзді затвердили головні принципи діяльності «Пласту»: вірність Богові і Батьківщині, соборність, аполітичність, прийняття молоді без різниці віросповідання та походження, толерантність, співпраця зі скаутськими організаціями [10, с. 30].

Однією з головних подій у процесі формування векторів подальшої діяльності «Пласту» на еміграції стало святкування 35-річчя організації, яке припало на 1947–1948 роки. Ця дата збіглася зі 100-річчям «Весни народів» – революційного руху національно-визвольного спрямування в країнах Європи і мала символічний характер для «Пласту», члени якого розглядали 35-літній період як завершення старого і початок якісно нового етапу розвитку організації.

Святкування відзначили урочистою зустріччю в Міттенвальді в 1947 році і Першим ідеологічним пластовим конгресом в Ашаффенбурзі в 1948 році. Перша подія – ювілейне Свято весни – мала радше репре-

зентативний характер і була присвячена здебільшого підбиттю підсумків. Її позиціонували як «маніфестацію 35-літньої традиції та організаційної єдності». Свято весни відвідали 13 300 пластуновів та пластунок і делегації скаутських організацій із шести країн [4]. У його рамках провели чимало імпрез, до яких підготували пам'ятну сувенірну продукцію та видали спеціальні марки.

Перед першим ідеологічним пластовим конгресом, який відбувся в залі табору «Ляганде», висунули зовсім інше завдання – підготувати членів «Пласту» з таборів Ді-Пі для виїзду за кордон та організувати їхню діяльність в інших країнах. Це було зумовлено тим, що Міжнародна організація у справах біженців (*International Refugee Organization – IRO*), яка з 1947 року опікувалася переміщеними особами, почала впровадження програми переселення осіб, котрі отримали статус біженців і не хотіли повертатися в країни свого походження. За офіційними даними організації, протягом 1947–1951 років з таборів Ді-Пі розселили 113 677 українців, з них 45 044 – до США, 19 607 – до Австралії [19].

З огляду на ситуацію, що сформувалася, гаслом Конгресу в Ашаффенбурзі став вислів «В дальшу мандрівку до великої мети». Доктор Атанас Фіголь обґрунтував потребу провести цю зустріч у такий спосіб: «...ми уважали, що Конгрес потрібен саме сьогодні, щоб перед подіями, які грядуть, дати можливість зустрітися ще раз та обмінятися думками про пластову проблематику. Характер Конгресу визначили два аспекти: Пласт як організація молоді і Пласт як організація новацтва і сеньйорату» [2, с. 4].

Конгрес вів голова Головної пластової старшини (далі – ГПС) А. Фіголь. У ньому взяв участь 281 учасник, з яких 223 були пластунами [2, с. 3]. Першу частину заходу присвятили огляду історії пластового руху, починаючи з 1911 року. Доповідь «Пройдений шлях. Тридцятип'ятиліття Пластового Руху на перехресті впливів тогочасних духовних течій» виголосив

Начальний пластун Северин Левицький. Він дійшов висновку, що «масове поширення Пласту на еміграції завершено його прийняттям у 1947 році до Інтернаціонального скаутського бюро, що відкриває великими надіями третій етап діяльності пластового руху» [3]. Очевидно, що він мав на увазі розширення діяльності організації в країнах нового розселення українців, куди більшість із них незабаром переїжджала.

Друга частина Конгресу пройшла під гаслом «Обличчям до Батьківщини». Головний месидж виступів полягав у тому, що, з огляду на післявоєнну політичну ситуацію, повернення на Батьківщину відкладається, тому пластунам не варто гаяти час на чужині. У країнах нового осідку українці мали почуватися не як емігранти, а як емісари України, що роблять усе найкраще для її майбутнього визволення від поневолення, яке розглядали як велику мету пластового руху. В унісон із цією ідеєю лунали гасла «Не там Батьківщина, де нам добре», «Скрізь для Батьківщини». Доповідачі розглянули різні аспекти цієї великої мандрівки.

Проблемі виховного ідеалу українця присвятив доповідь «До великої мети» й А. Фіголь. Він зазначив, що головна проблема української (тогочасної) дійсності полягає в шуканні правильних шляхів до великої мети, і питання перемоги залежить від «української людини, її вартості, здібності викреслити з себе цінності, які б відповідали трагіці хвилини». «Наше майбутнє залежить від розумного синтезу традиції й поступу, причому шукатимем і в нашому минулому й у зовнішньому сучасному...», – сказав він. Розуміючи, що на той час психологія українців ще не була досліджена настільки, аби сформувати ідеал молодого українця на еміграції, він, однак, запропонував кілька ідей, які лягли в основу подальших інтелектуальних пошуків у цій царині. Атанас Фіголь звернувся до калокагатії – поняття давньогрецької естетики, яке виражає ідеальне поєднання фізичної краси і духовної досконалості як ідеалу виховання людини. Зокрема, він

указав на близькість цього ідеалу «степової Еллади» до світогляду пластунів. Це, на його думку, зумовило необхідність прагнення до фізичної і духовної гармонії, а також до глибокої жертвовності й героїзму на шляху її досягнення. Попри певний ідеалізм, А. Фіголь указав і на конкретні речі: загрозу денаціоналізації, насамперед юнацтва і новацтва, та зазначив, що «тільки рвучка туга, почуття відповідальності і національна гордість», а також національна культура є запорукою протидії цьому процесу [18].

Проблему ставлення «Пласту» до рідного й чужорідного середовища порушив у доповіді «Наше довкілля під час мандрівки» Євген Кульчицький-Гут. Він влучно оцінив небезпеки, що постануть перед пластунами на еміграції. Зокрема, це охолодження національних почуттів, зростання пріоритету матеріалізму і втрата розуміння потреби безкорисної суспільно-громадської праці й національної жертвовності, занепад національно-суспільного гону, повна денаціоналізація. Доповідач заявив: «...якщо Пласт хоче виконати свій обов'язок перед Батьківщиною, то ідучи на дальшу еміграцію, мусить поставити на перше місце у програму своєї праці боротьбу з денаціоналізацією» [7]. На його думку, для боротьби із цим процесом пластуни повинні були створити на чужині власне українське середовище, яке він назвав «сурогатом України». Складовими такого середовища, які найбільше впливають на молодь, він уважав «родину і сім'ю, церкву, школу, суспільно-громадське та політичне життя...» [7]. Активне включення в розбудову і вдержавлення суспільно-громадського сектору, на його думку, є важливим обов'язком пластунів.

Нові загрози повинні були змінити роль лідерів на чужині. На них покладали тепер не лише завдання виховання молоді в дусі пластової ідеї, а й організаторську та адміністративну роботу. Зокрема, Є. Кульчицький-Гут сказав: «...пластовий провідник, крім своєї виховної праці, муситиме вміти проаналізувати впливи середовища, розбудувати і вести різні ділянки громадського життя,

зацікавитися приватним життям, їх домашніми умовами, осягами в школі, ставленням до церкви, політичних суспільних течій тощо. Не менш важливим є контакт з чужими скаутськими організаціями» [7].

Юрій Старосольський у виступі «Духовний виряд² пластуна» розглянув питання моральних, духовних та ідеологічних надбань, які українці мають узяти із собою в далеку мандрівку. На його думку, «духовний виряд» пластуна мав містити пластову присягу, пластовий закон, ідеї добра і краси, сильний характер, особливий світогляд і особливе відчуття світу та життя [12, с. 7].

У доповіді «Найближчі перспективи нашої мандрівки» Ярослав Рак констатував, що «пластова еміграція вросла органічно в еміграційну суспільність і буде з нею розсіюватися, бо Пласт має бути там, де знаходиться українська еміграція» [11]. Розглядаючи переїзд українців до інших країн як dokonаний факт, він, як і інші доповідачі, акцентував на загрозі денаціоналізації. У його розумінні стратегія адаптації українців до нових умов проживання та намагання створити там офіційно дозволені відділення «Пласту». Для цього доцільно було співпрацювати з різними українськими установами, залучаючи їх до позашкільного виховання українців, на якому «Пласт» вирішив зосередитися [11].

Чимало з вищезокреслених ідей пролунали і в доповіді «Фізичний і господарський виряд» Атанаса Мілянчика. Доповідач також наголосив, що українці мають позиціонувати себе на чужині не як «бідні емігранти, а як свідомі своїх переваг українці за кордоном». Для того, щоб вони змогли зайняти достойне місце в суспільствах країн нового осідку й виконати завдання «Пласту», він поставив такі господарські завдання: заробити на себе, укорінитися, дбати про інтереси метрополії (України) та постійно тримати з нею зв'язок, зорганізувати себе в допомогівій, культурно-науковій, політичній, господарській сферах [8].

Головні ідеї Конгресу резюмувала заключна доповідь «Наказ перед вимар-

шем» А. Фіголя. Фактично в ній оголошені стратегія розвитку «Пласту» (як організації молоді і як організації новацтва й сеньйорату), гасла, які мають взяти на озброєння пластуни («Не ти, не я, а ми», «Софія і Юр – символи нашої мети»), принципи розвитку організації (територіальна і конфесійна соборність, прагнення створити й виховати людину розумну). «Зібрати головні напрямні, що допоможуть нам у дальшому поході. Усвідомити нашу внутрішню і зовнішню ситуацію. Виеліминувати все те, що нас роз'єднує», – закликав наказ [1, с. 5].

Отже, Конгрес в Ашаффенбурзі успішно підсумував ідеологічні підстави, організаційну структуру, церемоніали та виховні методи діяльності «Пласту» в країнах нового осідку. Практичні поради, розроблені на основі цих ідей, унаочнені в десяти заповідях пластунам, які виїжджали за кордон:

«1. Пласт – це не однострій, тільки твій світогляд і твої справи.

2. Зберігай зв'язок з осередком, який залишаєш.

3. Вдержуй переписку з тими, що залишаються.

4. Вдержуй дружбу з тими, що залишаються.

5. Помагай матеріально товаришам і організаторам.

6. Пізнавай культуру, вчися мови й організації країни, в яку попадаєш.

7. Передплачуй українську, зокрема пластову пресу.

8. Шли дописи про враження з дороги, з побуту, праці і т. п.

9. Веди себе гідно на чужині та інформуй чужинців про українську справу.

10. Візьми собі, перед виїздом, пластову виказку й подай Старшині Станиці свою нову адресу» [5].

З такими настановами багато пластунів залишило Німеччину й поїхало до США, Канади, Австралії та інших країн світу.

До Австралії перша хвиля українських емігрантів приїхала 1948 року. Очевидно, що серед них були члени «Пласту», які всту-

пили до лав організації в Німеччині або мали досвід участі в ній у передвоєнні роки (сеньйори і пластова старшина). Як зауважив Мирон Федусевич, «в травні 1949 року прибули ще на кораблі зорганізовані новачки під опікою сеньйорів». Наразі досить складно встановити всі їхні прізвища. М. Федусевич згадав сеньйорів Г. Василюка, М. Шевчика, Б. Соловій, М. Осідач, З. Осідач, О. Тарнавську, Н. Грушецького, І. Гриневича, Р. Шкандрія, Є. Козьолковську, І. Пеленську, Я. Кужиля, О. Якубовського, В. Гладкого, Т. Триша, М. Свідерського [15]. Нам вдалося віднайти інформацію про пластунок Тетяну Шухевич, 1925 року народження, яка закінчила гімназію у Львові і вступила в цьому місті до лав «Пласту», і Анатолія Жуковського, 1912 року народження, який був членом «Пласту» з 1926 року [14, с. 176, 403]. Загалом це були політичні емігранти. За своєю ініціативою вони почали створювати перші гуртки організації в Аделаїді, Мельбурні та Сіднеї. Зокрема, у Мельбурні перший пластовий осередок виник 1949 року, в Аделаїді й Сіднеї – 1951 року, у Брісбені – 1956 року, у Канберрі – на початку 1960-х років. До 1958 року різні групи «Пласту» існували у всіх штатах, окрім Західної Австралії і Тасманії. У 1955 році «Пласт» Австралії нараховував 419 членів [17, с. 155].

Серед цієї хвилі українських емігрантів був і Роман Олесницький, 1913 року народження, який у 1930-х роках закінчив Львівську політехніку. У 1948 році він приїхав до Австралії, Сіднею, а в 1949 році переїхав до Аделаїди [14, с. 287]. ГПС в Німеччині уповноважила його розвивати пластовий рух на невідомому для українців континенті. Р. Олесницький розпочав діяльність з організаційних питань, зокрема з реєстрації організації. Спершу він провів переговори з австралійськими скаутами, однак вони не були готові прийняти українців до своїх лав як «чужорідну» організацію; вступ же до їхніх лав означав відмову від ідеї створення українського «Пласту» на теренах

Австралії. Відтак перед українськими пластунами постало три шляхи: або працювати під егідою окремої української установи, або зареєструватися як окреме спортивно-туристичне товариство чи самостійна пластова структура з власним статутом. Після довгих роздумів було вирішено зупинитися на третьому варіанті. 8 травня 1950 року Р. Олесницький створив під своїм керівництвом Крайовий пластовий провід, до якого, крім нього, увійшли пластові сеньйори: доктор права Євген Гурко (секретар), актор і режисер, один з основоположників культурно-мистецького життя в Аделаїді Ярослав Андрухович (референт з організаційних питань), Микола Шевчик (фінансовий референт). Невдовзі Є. Гурко на основі тимчасового керівника австралійського «Пласту» розробив перший статут, який узгодили зі статутами «Пласту» в США й Канаді та керівниками Головної пластової бурави. Його поширили на IV Крайовому з'їзді й остаточно затвердили на V Крайовому з'їзді в Мельбурні [15].

У 1951 році в Сіднеї обрали першу Крайову старшинупідпроводом Р. Олесницького, якого 1953 року змінив доктор Євген Бурачинський. Наступного року осідок Крайової пластової старшини було перенесено з Мельбурна до Сіднея. Його головою обрали Маріяна Мареніна, за діяльності якого завершилося створення мережі «Пласту» в Австралії та було налагоджено зв'язок між станицями й започатковано вишкіл пластових вихованців [17, с. 156–157].

Хоча діаспора вважала загрозу денационалізації найголовнішою, на чому неодноразово наголошували учасники Конгресу в Ашаффенбурзі та автори різних статей у пластовій пресі, приїхавши до Австралії, українці зіштовхнулися і з іншими загрозами. Так, великим викликом діяльності «Пласту» стала розпорошеність проживання українців, що суттєво ускладнювало координацію діяльності осередків організації. Окрім того, постало питання двох батьківщин – як узгодити любов до України з потребою адаптації до

умов місцевого життя й інтеграції до австралійського суспільства. У які школи віддавати дітей навчатись? Якою мовою спілкуватися? Чи брати участь у місцевих святах? Як тісно контактувати з представниками інших країн, релігій і культур? Ось далеко не повний перелік питань, з якими зіштовхнулися українці в повсякденному житті.

Зауважимо, що не варто скидати з рахунків і те, що вступ до «Пласту» не був легкою справою, адже потрібно було готуватися до іспитів і складати їх, що віддохочувало певну частину молоді. Відтак адекватної відповіді потребувало питання розумного балансу різних підходів до розвитку організації (елітарності та масовості).

Попри різні думки з окреслених питань, «Пласт» Австралії, спираючись на вектори і настанови, прийняті в Німеччині, намагався створити на континенті осередки українського середовища, яке Є. Кульчицький-Гут назвав «сурогатом України». У цьому контексті «Пласт» намагався співпрацювати з українськими школами, які створила українська громада, і організовувати при них нові рої та юнацькі гуртки.

Велику увагу «Пласт» Австралії приділив таборуванню. Перший табір відбувся 1950 року в Розбаді [15]. Спочатку їх проводили на різних орендованих територіях, переважно в гірських околицях, однак після будівництва кількома станицями власних осель (в Аделаїді й Сіднеї) таборування проходило на їх території. У 1958 році вже існувало вісім таборів, серед яких – «Верховина» (Північний Уельс), «Сокіл» (Вікторія), «Чорноморці» (Південна Австралія), «Бескід» (Аделаїда), «Хортиця» (Брісбен) та багато інших. Поблизу Сіднея територію для станиці, яку назвали «Холодний Яр», придбали 1952 року з метою організації пластових свят, зустрічей, станичних та крайових таборів; в Аделаїді власна оселя «Бескід» з'явилася 1966 року [17, с. 157].

Окрім пластової преси, яка надходила зі США і Канади, в Австралії почала виходити низка місцевих видань: «Інформаційний

листок», «Ватра» (Сідней), «Відозва до батьків» (Аделаїда); у часописах «Вільна думка», «Єдність», «Українець в Австралії», «Громадський голос» з'явилася рубрика «Пластові сторінки». Крайова пластова старшина зрідка видавала свій «Вісник» і деякі методичні матеріали з пластового виховання. Окремі пластові частини також іноді друкували різні інформаційні матеріали. Наприклад, станиця в Мельбурні видавала «Клич скобів» і «Матеріали для виховників» [15].

Згідно з гаслом пластунів «Бог і Україна» пластуни тісно співпрацювали з українською Церквою й українськими громадськими установами, брали участь у багатьох богослужіннях, вітаннях владик та імпрезах під час церковних свят.

Пластуни брали активну участь і в культурному житті Австралії. Однак насамперед пластові сеньйори і виховники прагнули прищепити молоді любов до національних свят і вкорінити традицію їх проведення. В усіх осередках «Пласту» святкували Покрову, Різдво, день Святого Юрія, проводили вечори колядок, гагілок, «Маланку», а також День прапора, річницю Листопадового зриву та проголошення Акту відновлення Української держави. Досить часто ставили

різні імпрези, проводили танкові розваги. Український ансамбль танцю «Калина», що виник 1950 року з ініціативи «Пласту» в Брісбені, виступав на всіх українських заходах і брав участь у багатьох виставах перед австралійською публікою, зокрема на щорічних фестивалях спадщини в Делбі, штат Квінз. Також тут діяв оркестр «Смерічки». У 1960-х роках у Сідней виступав пластовий ансамбль бандуристів під керівництвом Г. Бажула [17, с. 157].

З 1954 року в Австралії почала діяти допоміжна організація «Пластприят» («Приятелі "Пласту"»), що об'єднала батьків пластунів та прихильників «Пласту», які допомагали у фінансових та господарсько-технічних справах об'єднання.

Отже, після Другої світової війни відродження «Пласту» в Німеччині мало визначальне значення. Велику роль у його розширенні на теренах різних держав і континентів, що отримало назву «великої мандрівки», у післявоєнний період відіграли ідеологічні й організаційні засади, розроблені в Німеччині під час низки заходів 1945–1948 років. На цій основі, після приїзду першої хвилі українських емігрантів будувалася й діяльність «Пласту» в Австралії.

Примітка

¹ Перші гуртки «Пласту» були створені 1911 року, однак офіційною датою початку його діяльності вважають день першої присяги пластового гуртка, заснованого Олександром Тисовським при Академічній гімназії у Львові, – 2 квітня 1912 року.

² Походить від «виряджатися», «наряджатися». По суті, це перелік речей, предметів або ідеологічних настанов, які необхідно взяти із собою.

Джерела та література

1. Бойчук О. Є. Пластовий Конгрес 1948 (короткий огляд і підсумки). *Молоде життя*. 1948. Ч. 1. С. 4–5.
2. В дальшу мандрівку до великої мети. *На сліді*. 1948. Чис. 3. С. 3–4.
3. Верховний Пластун Сірій Лев. Пройдений шлях. Тези доповіді. *Молоде життя*. 1948. Чис. 1. С. 3.
4. В поїзді до Міттенвальду. Ювілейне свято весни. *Щоденний бюлетень пластової зустрічі в Міттенвальді. Пластовий ювілейний рік 1946/1947*. 1947. Чис. 2. С. 3.

5. Десять заповідей пластунам, що виїжджають за кордон. *СКОБ*. 1948. Чис. 4. С. 2.
6. З нашого життя. *Молоде життя*. 1946. Чис. 1. С. 8.
7. Кульчицький-Гут Є. Наше довкілля під час мандрівки пластуна. *Молоде життя*. 1948. Чис. 1. С. 10.
8. Мілянчик А. Фізичний і господарський виряд. *Молоде життя*. 1948. Чис. 1. С. 13.
9. Пластовий виховний семінар. *Молоде життя*. 1946. Чис. 2. С. 25.

10. Пройдений етап. *Молоде життя*. 1946. Чис. 3. С. 30–32, 48.
11. Рак Я. Найближчі перспективи. *Молоде життя*. 1948. Чис. 1. С. 13.
12. Старосольський Ю. Духовний виряд пластуна. *Молоде життя*. 1948. Чис. 1. С. 7–8.
13. Старосольський Ю., Фіголь А. Пласт на порозі свого 60-ліття. Мюнхен : Пластове видавництво «Молоде життя», 1970. 18 с.
14. Українці в Австралії. Енциклопедичний довідник. Сідней: «Вільна думка» і Товариство збереження української спадщини в Австралії, 2001. 674 с.
15. Федусевич М. Декада Пластового Руху в Австралії. *Вільна думка*. 1959. Чис. 28–29. С. 10.
16. Фіголь А. Нині – завтра. *Молоде життя*. 1946. Чис. 2. С. 15.
17. Енциклопедія української діаспори. Т. 4 : Австралія – Азія – Африка. Київ : Наукове Товариство імені Шевченка, НАН України, 1995. 248 с.
18. Янів В. До великої мети (виховний ідеал Пластового Руху). *Молоде життя*. 1948. Чис. 1. С. 5–6.
19. Sękowski P. Activity of the international community in Europe after the Second World War within the scope of the International Refugee Organization as a model of the aid action towards refugees. URL : https://www.civitas.edu.pl/wp-content/uploads/2015/03/Securitologia-1_2017_119-139.pdf.

References

1. BOICHUK, Osyp. Plast Congress of 1948 (Brief Review and Results). *Young Life*, 1948, no. 1, pp. 4–5 [in Ukrainian].
2. On a Further Journey to the Great Goal. *On Footprint*, 1948, no. 3, pp. 3–4 [in Ukrainian].
3. Supreme Plast Member Grey Lion. The Passed Way. Theses of the Report. *Young Life*, 1948, no. 1, pp. 3 [in Ukrainian].
4. In the Train to Mittenwald. *Jubilee Spring Holiday. The Daily Bulletin of the Plast Meeting in Mittenwald. Plast Jubilee Year 1946/1947*. 1947, no. 2, pp. 3 [in Ukrainian].
5. Ten Commandments to Plast Members Going Abroad. *Scout Sign and Salute*, 1948, no. 4, pp. 2 [in Ukrainian].
6. From Our Lives. *Young Life*, 1946, no. 1, pp. 8 [in Ukrainian].
7. KULCHYTSKYI-HUT, Yevhen. Our Environment during the Journey of Plast Member. *Young Life*, 1948, no. 1, pp. 10 [in Ukrainian].
8. MILIANYCH, Atanas. Physical and Economic Outfit. *Young Life*, 1948, no. 1, pp. 13 [in Ukrainian].
9. Plast Educational Seminar. *Young Life*, 1946, no. 2, pp. 25 [in Ukrainian].
10. Passed Stage. *Young Life*, 1946, no. 3, pp. 30–32, 48 [in Ukrainian].
11. RAK, Yaroslav. The Nearest Prospects. *Young Life*, 1948, no. 1, pp. 13 [in Ukrainian].
12. STAROSOLSKYI, Yurii. Spiritual Look of Plast Member. *Young Life*, 1948, no. 1, pp. 7–8 [in Ukrainian].
13. STAROSOLSKYI, Yurii, Atanas FIGOL. *Plast on the Threshold of Its 60th Anniversary*. Munich: Young Life Plast Publishing House, 1970, 18 pp. [in Ukrainian].
14. SHUMSKYI, Volodymyr, Marko SHUMSKYI, eds. *Ukrainians in Australia. Encyclopedic Reference Book*. Sydney: Free Thought, Society of Ukrainian Heritage Preservation in Australia, 2001, 674 pp. [in Ukrainian].
15. FEDUSEVYCH, Myron. Decade of the Plast Movement in Australia. *Free Thought*, 1959, no. 28–29, pp. 10 [in Ukrainian].
16. FIGOL, Atanas. Today – Tomorrow. *Young Life*, 1946, no. 2, pp. 15 [in Ukrainian].
17. MARKUS, Vasyl, ed.-in-chief. *Encyclopedia of the Ukrainian Diaspora*. Vol. 4: Australia – Asia – Africa. Kyiv: Shevchenko Scientific Society, NAS of Ukraine, 1995, 248 pp. [in Ukrainian].
18. YANIV, Volodymyr. To the Great Goal (Educational Ideal of the Plast Movement). *Young Life*, 1948, no. 1, pp. 5–6 [in Ukrainian].
19. SĘKOWSKI, Paweł. *Activity of the International Community in Europe after the Second World War within the Scope of the International Refugee Organization as a Model of the Aid Action towards Refugees* [viewed 10 September 2020]. Available from: https://www.civitas.edu.pl/wp-content/uploads/2015/03/Securitologia-1_2017_119-139.pdf [in English].